

Innspill i høringsmøtet om oppfølgingen av tater-/romaniutvalgets rapport, Kristiansand, 14. mars 2016

Innspill under presentasjonen:

- I «Vitboken» om rom og resande i Sverige er det oppgitt hvem som har deltatt i, bidratt, gitt innspill og vært involvert i arbeidet. Det burde vært tatt med i NOUen også, det kunne forhindre spekulasjoner.
- I arbeidet for like rettigheter for reisende som majoritetsbefolkningen – hva handler det om at man ikke har like rettigheter? Er det mangel på kunnskap? Vi har jo likhet i regelverket, men mange benytter seg ikke av det. Det er mange uskolerte, kanskje trenger flere mer kunnskap om hvor man kan få hjelp.
- Mange av de reisende tar utdanning senere enn majoritetsbefolkningen. Det kan vurderes om det er aktuelt med forskning for å avdekke hvorfor det er et gap her. Mange har foreldre som ikke har utdanning, og som derfor heller ikke ser behovet for at barna skal ta utdanning.

Innspill 1:

- De som ble intervjuet i rapporten, har ikke fått egen invitasjon til høringen. De burde også blitt invitert til overleveringen av rapporten.
- Kongen bør beklage behandlingen av folket i en nyttårstale. Mange eldre er opptatt av det.
- Misjonen og myndighetene som sto bak overgrepene mot romanifolket, har ikke blitt stilt til ansvar for det de har gjort. Flere burde mistet jobben. Andre som begår forbrytelser får straff, mobbere får straff, leger som begår feil får straff. Det samme burde gjelde de som har begått overgrep mot folket på vegne av myndighetene.
- Tidligere Romanifolkets landsforening hadde et møte med Stortinget og regjeringen i 2004. Blant annet med justisminister Dørum som sa at romanifolket/taterne var utsatt for etnisk rensning – som kvalifiserer til det man kaller folkemord. Mange ble sterilisert, lobotomert og forsøkt utryddet. Vi ble fratatt språk og kultur – selve arven vår. Det er lite om dette i NOUen. Alle kommuner burde få NOUen til etterretning for å se hva som er anbefalt. Den burde ligge på kommunenes nettsider.
- Kunnskap er viktig.
- Man kan prøve å legge bak seg det som har skjedd, men det er ikke lett. Det skjer fortsatt.
- Erstatninger har slått urettferdig ut i Kristiansand. Noen fikk 450 000 kroner, noen fikk ingen ting. Saken er stengt for de eldre, vi får den ikke opp i bystyret engang. Regjeringen bør bestemme at alle har rett til vederlag. Den første melding om erstatning kom 1.1.1993, den andre i 2003. 90 pst. fikk beskjed om å søke i neste omgang, men når de søkte var det for sent. Mange ungdommer fikk avslag.
- Diskriminering – det burde ses på politiets rolle i forbindelse med saker på campingplasser. Det er unødvendig å ha særregler for å komme inn på campingplasser. At man fortsatt i 2016 blir bortvist, viser at det er noe galt med samfunnet. Eiere av campingplasser burde få et brev om hvordan man skal oppføre seg.
- Samme hva vi har gjort, har myndighetene gitt oss skylda for alt. Vi må alltid stå med lua i hånda på grunn av bakgrunnen vår – men jeg er stolt av hvem jeg er!

Innspill 2:

- Politikerne har bedt om unnskyldning. Det er gitt kollektiv erstatning. Hvordan har unnskyldningene og erstatningene blitt fulgt opp i ettertid? Glomdalsmuseet, RT-fondet og senteret – mange lurte på hva som skjer, og hvordan dette er fulgt opp. Vi trenger fakta på bordet. Dette bør belyses og er grunnlag for en egen granskning. Granskningen må være uavhengig, departementet kan ikke granske seg selv.

Innspill 3:

- Det er delte meninger om NOUen. Mange mener mye, det er sterke meninger innen familier f.eks. – men man tør ikke gå ut med meningene sine. Mange er lei av at departementet forholder seg til organisasjonene. Romanifolket/taterne må samles uten organisasjonene. Mange var for eksempel samlet under et Stor Johan-treff nylig. De fleste av dem var ikke organisert. Noe lignende kunne vært gjort for å snakke om NOUen. Vi trenger gode møte- og samarbeidsarenaer – helt ned på grasrota. Alle bærer på sterke historier, hvert enkelt individ må ses og høres.
- De som har vært direkte utsatt – plassert på barnehjem f.eks. – må få en skikkelig oppreisning. Staten må ta ansvar før løvetannbarna dør ut.
- Høringsmøtet i Elverum var annerledes enn de øvrige møtene. Folk har ikke tillit til organisasjonene, RT-fondet/RT-senteret og myndighetene. De ønsker å ivareta sin egen integrering. Folk er i ulike integreringsgrader, det må få ta tid.

Innspill 4:

- Det er mye diskusjon på Facebook. Folk er skeptiske til NOUen. De får presentert en stor blekke med ord som folk ikke forstår. Det krever for mye å sette seg inn i alt dette. Mange blir skremt av ting de ikke forstår, de steiler og blir imot alt. Folket burde være tatt mer inn i arbeidet.
- Det er viktig å ivareta de tiltak som er satt i gang, som RT-fondet og -senteret, Glomdalsmuseet og driftsstøtten til organisasjonene. Vi trenger flere arenaer for å treffes. Mange av folket har det bra, men noen har falt helt utenfor. Det er ikke *ett* behov, det trengs mange tiltak for å treffe alle og for at alle skal føle at de er tatt med. De som har klart seg bra, trenger anerkjennelse for at de har klart seg, på tross av undertrykkelse.
- Erstatningsordningene i kommunene er veldig urettferdige. For samme overgrep kan én få avslag og en annen få en million. Staten bør ta ansvar slik at det blir rettferdig erstatning til alle. Erstatningsbeløpet må også bli mye høyere, det er skammelig lavt.
- Utdanningsnivået blant taterne er lavt. Det må settes inn tiltak slik at taterne får tatt utdanning: Kvotering, ekstra studiepoeng etc.
- Kunnskapen i skoler og etater må heves, det er et stort arbeid.
- Folket selv må få styre og tale sin egen sak i råd, arbeidsgrupper og høringer. Vi må få styre vår egen historie.

Innspill 5:

- Det er bra at departementet prøver å engasjere folket.

- Vi liker ikke offerrollen. Vi er oppegående mennesker og har lært å gå med hodet hevet – på tross av historien. Vi er en sammensatt gruppe, og selv om det er noe splid og spenninger, kan alle enes om at det må komme rettferdighet ut av dette.
- Erstatning: Tapt skolegang 70 000 kroner, tap av barn 50 000 kroner. Det er nesten som å spytte på folk.
- Jeg er litt uenig i måten utvalget har jobbet på, men det er mye bra i rapporten.
- En utfordring er at mistilliten som utvalget og myndighetene møter, også smitter over på organisasjonene. Utvalget sier at det er mellom 4-10 000 romanifolk/tatere. Ca. 10 pst. av disse er organisert. Likevel hører myndighetene bare på organisasjonene.
- Folket har ikke hatt noen nytte av fondet. Fondet skal være kulturfremmende, folk har trodd at fondet gir erstatninger.
- Utvalget oppfordret oss til å engasjere oss i organisasjonsarbeid. Har forsøkt, men ble suspendert. Det var likevel en god øvelse. Mange romanifolk/tatere engasjerer seg ikke i organisasjonene, men buroene gjør det. Folket har ikke hatt tid til å være organisert, de har nok med å arbeide for å klare seg. Det er likevel feil om ikke vi uorganiserte får være med å påvirke politikken.
- Tips: Canada er foregangsland for mye spennende. Myndighetene så at urfolket der er en sammensatt gruppe med individuelle behov – der så man på hvordan ulike familier var blitt rammet og forsøkte å skreddersy løsninger for dem.

Innspill 6 – fra RT-fondet:

- Det er positivt at det gjennomføres høringsmøter, men forutsetningen for å få reflekterte og opplyste tilbakemeldinger er kunnskap. Det kommer mange sterke historier, men det viktig å få fram hva som bør gjøres framover.
- Det bør gis støtte til organisasjonene slik at de kan gjennomføre informasjonsmøter slik at folk kan ta stilling til rapporten. Som et supplement kan forskere, Institutt for menneskerettigheter etc. delta. Innspillene som har kommet, er i stor grad for eller imot rapporten. Det er behov for en muntlig gjennomgang av alternativene.
- Fondet deltar på alle høringsmøter for å rette opp misoppfatninger om hva fondet er. Mange tror at stiftelsen kan gi individuelle erstatninger, vi får mange henvendelser om dette. Mange krever "sin del" av erstatningen. Løsningen er ikke å ta bort den kollektive erstatningen, men heller å gi mer individuell erstatning. Stiftelsen består i dag av representanter fra tre organisasjoner. Stiftelsen har satset på språk, lage ordlister etc. Til sammenligning er det etablert en tilskuddsordning på ca. 2,5 mill. kroner til kvensk språk og kultur.
- Det er mye kritikk av organisasjonene. Organisasjoner er uvant for de fleste av folket, men organisering er en integrert del av det norske demokratiet, som gjenspeiler ulike interesser. Organisasjonsflaten og driftsmidler til organisasjonene bør styrkes.
- NOUen har sett på historien fram til ca. 1980. Mange av overgrepene mot romanifolket skjedde til langt ut på 90-tallet. Det er leit at utvalget ikke gikk inn på dette aspektet.
- Det er lite innsyn i grunnlaget for konklusjonene. Det er et stort sprik mellom vedlegget og konklusjonene i rapporten.

Innspill 8:

- 80-90 pst. av folket er ikke organisert. De uorganiserte burde også være representert i fondet.